

Londerzeel

Reportage door B. Lindekens

Deze reportage werd gepubliceerd in ‘Het Rijk der Vrouw’ in 1959. De oorspronkelijke illustraties zijn vervangen door identieke uit de verzameling van F. Moeyersons. De spelling is aangepast aan de huidige spellingsregels.

*De statige toren van de
Sint-Kristoffelkerk*

Toen ik hier pas kwam, had men mij gezegd: “De ‘Borch’ moet u zeker gezien hebben. Ze ligt schuin achter het gemeentehuis, een paar honderd meter van de kerk.” Nu sta ik op deze historische plek van Londerzeel in Brabant: hier ontstond de kern van deze gemeente, zeer lang geleden, misschien reeds ten tijde van de Romeinen.

Op deze kunstmatige heuvel van 4 a’ 5 m. hoogte kan ik een eind uitzien over de omgeving en het dorp. De oude walgracht bestaat nog en de heuvel is alleen bereikbaar over een bruggetje. Er is een woonhuis op gebouwd en in de laagte krioelt het van kinderen op een uitgestrekt speelplein met alle denkbare speeltuigen, van schommels en draaimolentjes tot een hoge ‘schuifaf’. In de zomer worden kinderen van tientallen kilometers ver met bussen aangevoerd om hier te spelen en ongevaarlijk te roeien op het waterpartijtje, in bootjes die de vorm hebben van eendjes.

Van de oude burcht is niets over dan een ronde, erg vervallen hoektoren van baksteen, die tot voor kort nog een duivenhok was. De bakstenen zijn ongewoon groot, wat op een hoge ouderdom wijst; ‘voetstenen’ van 25 tot 28 cm lang, 12 cm breed, 5,5 cm dik; wat een kanjers!

Onlangs kwamen bij opgravingen op de heuvel ondermeer brokstukken van de oude ringmuur aan het licht; een gedeelte is schuin verzakt mettertijd. Volgens de overlevering moeten hier onderaardse gangen bestaan (hoeveel gangenlegenden heb ik al niet aangetroffen in ons land?); de ruimte onder de toren was in de jongste oorlog wel eens een vergaderplaats. Men verwacht dat bij de verbouwing van het huidige woonhuis tot een modern restaurant Romeinse overblijfselen kunnen voor de dag komen.

De Burcht werd reeds in 1314 vermeld: graaf Filips van Vianden schonk hem toen aan de Abt van Grimbergen. Het moet een indrukwekkend bouwwerk zijn geweest, van ver zichtbaar in de streek. Twee en één halve eeuw later speelde de Burcht een rol in ’s lands geschiedenis: Willem van Oranje, Egmont en Hoorn zouden er hebben beraadslaagd en begin juni 1568 zou Egmont hier zijn laatste

Het torentje van de Burcht

nacht hebben doorgebracht toen hij van Gent naar Brussel werd gevoerd voor de terechtstelling. Dit moet een druk ogenblik geweest zijn in Londerzeel: de voornamelijk gevangene werd begeleid door 3000 soldaten, dubbel zoveel als de hele Londerzeelse bevolking van toen. Dat thans van de Burcht niets meer over is, heeft Alexander Farnese op zijn geweten; hij liet het gebouw verwoesten in november 1582.

Maar ik had in Londerzeel wel wat anders te doen dan over het verleden te mijmeren. Ik had kennis te maken een veelzijdige gemeente, wier gebied van 1816 ha wordt doorsneden door de autoweg Brussel - Antwerpen. Onlangs heeft ze een administratieve gebeurtenis meegemaakt die op economisch gebied niet onbelangrijk is: ze ging nl. over naar de categorie van de gemeenten boven de 8000 inwoners, nu zijn er 8085.

Vroeger was de landbouw er van overwegend belang en boeren zijn er nog altijd, maar de

Zicht op een kippen slachterij in de Topmolenstraat

meerderheid van de bevolking werkt in de industrie. Men doet er ook aan groententeelt en bomenkweek, maar de kippenkweek is toch de voornaamste specialiteit. Daarom heten de Londerzelenaars wel eens “kiekenpoeliers”. De meerderheid van de “poeliers”, in het geheel zijn er zowat 25, zijn gevestigd in de belangrijke parochie St.-Jozef, die met haar 2400 inwoners zowat één derde van de bevolking herbergt. De kippen die men hier kweekt, zijn vooral “Hollandse blauwe vetkiekens”, een grijze kippensoort.

Het aanmesten in kleine hokken

duurt van de 4de tot de 10de week. Per jaar verhuizen duizenden hoenders naar Brussel, van waar ze over het hele land worden verdeeld. U hebt dus zeker al hoenders uit Londerzeel gegeten ! Vooral in de perioden vóór de grote feesten zitten de kwekers tot over de oren in het werk. Slachten en plukken gebeuren namelijk ter plaatse. Voor het plukken bestaan handig bedachte machines die de grote veren wegnemen, maar de verdere schoonmaak gebeurt nog altijd met de hand en daar zijn zowel mannen als vrouwen zeer bedreven in.

Ik krijg zelden de gelegenheid om een plaatselijk recept op de kop te tikken. In Londerzeel viel dit mee. Zoals men elders lekkere worst maakt met varkensbloed (bloedpens, beuling), kent men hier een gerecht met “kiekenbloed”. Menige Londerzeelse huisvrouw zal er wel een eigen kneep op na houden die ze niet verder vertelt, maar het algemene recept is ongeveer dit: men doet kippenbloed in de braadpan, met teerlingetjes vet spek erbij, plus sneetjes ajuin en natuurlijk zout en peper. Op het vuur bestendig omroeren tot het gaar is. Sommigen doen er een half glas “geus” bij. Het is een gerecht dat men moet leren eten, maar als men de smaak te pakken heeft, vindt men het heel lekker, werd mij glunderend verzekerd. In sommige herbergen krijgen de klanten dit kiekenbloed soms gratis bij hun bier; op zulke avonden viert de gezelligheid hoogtij.

Landelijk doet Londerzeel alleszins aan als men over zijn wegen zwerft. De plaatselijke industrie valt niet op, want grote fabrieken zijn er niet, wel ondernemingen waar de techniek een flink woord meespreekt. Er is van alles: een tegelfabriek, twee inrichtingen waar men poetslappen maakt, een drietal carrosseriebedrijven, een fabriek voor metalen bouten en een inrichting waar ik wat meer over wil zeggen omdat haar producten wel merkwaardig zijn. Vroeger maakte men er motorpompen voor de brandweer, nu is de specialisering verschoven

naar de bouw van hygiënische vuilniswagens voor gemeentediensten en van “modderzuigers” die worden gebruikt om riolen netjes te houden. Voorts bouwt men daar speciale camions met stijgbaar platform, ladderwagens, sneeuwplougen, zandstrooiers die uitrukken bij ijsgang. Een meubelfabriek heeft Londerzeel ook, maar van de wind- en watermolens die hier vroeger draaiden, is er niet één meer in werking. De zgn. Koevoetmolen aan de grens met Malderen was nochtans een belangrijke watermolen die reeds in 1431 werd vermeld als eigendom van Margriet van Boechout. Nu is het gebouw verlaten en het rad is weg. Maar de beek bruist er nog; in Londerzeel noemt men ze de Steenhuffelse beek omdat ze uit die richting komt; verder noordwaarts, in Klein-Brabant heet ze de Eikevliet, die in Puurs bevaarbaar wordt en in de Rupel uitmondt. De benaming Koevoetmolen is afgeleid van “koevoorde”, een plaats

De Bergkapel werd fraai gerestaureerd. Haar ligging, en de kruisweg waarvan ze het eindpunt vormt, geven getrouw de afstanden van de heilige plaatsen in Jeruzalem weer.

waar het vee door een beek kan waden. Een tweede waterloop, de Molenbeek (Maalbeek) vloeit langs de dorpskom, bevoorraadt de walgracht en de roeivijver van de Burcht en bracht vroeger een watermolen in werking aan de Mechelse straat, die een oude Romeinse heirbaan volgt. Londerzeel is waarschijnlijk aan een kruispunt van zulke wegen ontstaan. In 1138 schreef men Londersella, in 1220 reeds Londercele. De naam zou betekenen: verblijf van Londer of Lunder, een personage dat hier misschien ten tijde van de Franken een “sala” (villa, grote boerderij) bewoonde.

Ook hier heb ik weer heel wat kilometers kriskras over het gemeentegebied afgelegd. Een van de ritten ging in de richting van Mechelen, onder de autoweg door die over een viaduct de spoorweg kruist. Ginds nabij de oostelijke dorpsgrens vond ik de Bergkapel die onlangs zeer gunstig is gerestaureerd. Ze werd in 1515 (of is het 1505) gebouwd door pastoor Mathias Steenberg, na zijn terugkeer uit Jeruzalem. Van de oorspronkelijke bouw is weinig over; de huidige kapel kan naar haar stijl uit de 17de eeuw dateren. Men zegt dat ze even ver van de dorpskom is gelegen als de Kalvarieberg van Jeruzalem en de

afstand tussen de staties van de H. Kruisweg, die zich van hier naar de kerk van Londerzeel uitstrekt, is dezelfde als die tussen de heilige plaatsen in Jeruzalem. Pastoor Steenberg heeft die maten vastgelegd. Op Goede Vrijdag pleegt een dichte menigte de Kruisweg te volgen. Het eigenaardige torentje van de kapel is van de autoweg zichtbaar, rechts als men van Brussel komt.

Wist u dat Londerzeel een dame als burgemeester heeft? Mevr. de Burggravin de Spoelberch oefent dit ambt reeds meer dan twaalf jaar uit. Deze vriendelijke dame is de dochter van de gewezen vleugeladjutant van koning Albert I en van koning Leopold III, generaal de Jonghe d'Ardoye. Sinds enkele tijd verblijft zij niet meer in het fraai gelegen kasteel “De Drijtoren” dat sinds 1854 in het bezit is van de familie de Spoelberch (het werd reeds in 1545 vermeld), maar in de met veel smaak verbouwde kasteelhoeve.

Reeds voor zij geroepen werd tot het ambt van burgemeester, onderscheidde zij zich door haar hulpvaardige werking in de gemeente en als burgemeester kon zij zich nog meer wijden aan haar menslievende taak en aan de uitbreiding van het onderwijs. Zo werden door haar zorgen o.m. twee nieuwe scholen opgericht. Zij bewijst dat een vrouw in dit ambt veel goeds kan verrichten.

Deze Brabantse gemeente heeft verscheidene bekende personages voortgebracht. Onder anderen Frans van den Hove, geboren in 1575, een godgeleerde die te Leuven het College oprichtte dat naar hem is genoemd. Verder Edward van Esbroeck (1869), kunstschilder, en Leopold van Esbroeck (1914), beeldhouwer. De Vlaamse dichter Jan Hammenecker (1878-1932) was jarenlang onderpastoor van Londerzeel en overleed in het naburige Westrode, een parochie van Wolvertem, waar hij begraven ligt. Gerard Walschap, de romancier, werd eveneens in Londerzeel geboren, zijn zusters wonen er nog. Onder de kunstenaars die in de gemeente zijn geboren, zal ik vooreerst de toondichter Lode Meeus vermelden, die einde mei grootscheeps werd gevierd door de Kon. Fanfare St.-Cecilia (één van de drie plaatselijke muziekverenigingen), wier onderbestuurder hij is. Deze kunstenaar, een bescheiden mens, verwierf vooral bekendheid als componist van fanfaremuziek, maar hij schreef ook cantaten, concertstukken, toneelmuziek en muziek voor processies. Zijn werken worden niet alleen in eigen land uitgevoerd, maar ook in Luxemburg, Nederland, Zwitserland. De piano is zijn voornaamste instrument, maar hij heeft er in de fanfare verscheidene andere bespeeld. Ondanks zijn muzikale faam is de muziek nooit zijn hoofdvak geweest, hij was 35 jaar lang onderwijzer

Eveneens onderwijzer is Pieter Pas, die met zijn toneelwerk in verzen “Kristoffel achterna” in 1951 de Provinciale Prijs van Brabant verwierf en met zijn historisch stuk “De laatste Gualbert” de prijs van het Alg. Katholiek Vlaams Toneelverbond. In de jongste jaren heeft hij zich toegelegd op romanschrijven: “De Duivel achter het Palet” is aangekondigd bij “Die Poorte” en hij heeft nog een andere roman en verscheidene toneelstukken in zijn mappen. Schilderen doet hij ook, vooral landschappen en stillevenen.

Ik sprak daareven over de landelijke sfeer van Londerzeel: begrijp dit niet als zou dit een stille gemeente zijn. In Londerzeel houden de mensen van leven en beweging. Zij spreken een zeer eigen dialect, dat noch Mechels, noch Brussels klinkt.

Voor Londerzeel zeggen ze “Lonnesèl” en het woord “tegenwoordig” hoorde ik hier uitspreken als “serreworrig”. Voor sommige hoeken van hun gemeente hebben ze eigenaardige benamingen uitgedacht: Koesteert, Klein-Holland, Pluimennest (tja, de kippenkweek!).... En zij zijn “publicity- minded”: zij willen buitenstaanders binnen hun muren brengen door hen op velerlei aantrekkelijkheden te vergasten. Het speelplein bij de Burcht is in dit verband de jongste verwezenlijking.

Honderden kinderen vinden verpozing in de speeltuin bij de Burcht

Ouder is Londerzeel-Strand, met een vijver van 4 ha, georganiseerde kampeerterrinen, bungalows, roei- en visgelegenheid... Behalve kermis en jaarmarkt mag ik ook enkele belangrijke wielergebeurtenissen niet vergeten, waaronder een internationaal criterium voor beroepsrenners, na de Ronde van Frankrijk, en de Grote Prijs St.-Kristoffel, eveneens voor beroepsrenners.

*Het gepolychromeerd beeld van
Sint-Kristoffel*

St.-Kristoffel is de patroonheilige van de dekenale kerk en in zijn teken staat een voorname jaarlijkse gebeurtenis: de Sint- Kristoffelbedevaart met de wijding van de voertuigen. De kerk is de enige in het bisdom en één van de weinige in ons land die aan St.- Kristoffel is gewijd.

Haar toren van 64 m hoogte kunt u op de autoweg duidelijk zien. Het oudste gedeelte van de ruime kerk kan uit de XIde eeuw dateren; haar huidige vorm kreeg ze grotendeels op het einde van de XVIde eeuw. Het interieur is groots en statig en er prijken verscheidene schilderijen, waaronder een opvallend mooi doek met St.-Kristoffel met het Kind; sommige worden aan De Craeyer toegeschreven.

Bijzonder mooi ook is de beeldhouwde St.-Kristoffel en een ware schat vormen de rijke priester gewaden van Genues fluweel uit de eerste helft van de XVIde eeuw die men hier bewaart: hun borduurwerk getuigt van een zeldzaam talent en herinnert aan de school van Memling.

Van oudsher kwamen de pelgrims naar Londerzeel, want St.-Kristoffel wordt aangeroepen tegen de pest en alle boze invloeden, ook tegen een gewelddadige dood.

Zoals u weet, is hij de schutsheilige van fietsers, motorrijders en automobilisten. Londerzeel bezit de oudste jaarlijkse autobedevaart van het hele land, verzekerde men mij: deze traditie is nu een flinke 35 jaar oud. De wijding heeft de tweede zondag van juli plaats op het marktplein na

de mis van 10 u. Reeds om acht uur 's morgens verschijnen de eerste voertuigen; gemiddeld komen er 800 à 1000! De plaatselijke ordediensten verrichten bovenmenselijk maar onberispelijk werk om de fantastische stroom te kanaliseren langs de traditionele bedevaartweg door de voornaamste straten. Het is een stoet vol afwisseling: particuliere sleeën en familiewagentjes met een vloot kinderen erin en met een trotse vader achter het stuur, wisselen af met massale vracht- en tankwagens van brouwerijen en fabrieken van ver in het rond en met rijdende kranen en landbouwtractors. Alle koplichten branden, de bedevaartvaantjes wapperen, de klokken beieren. Dan kijken alle Londerzelenaars stralend toe, want dit is een grote dag in hun gulle gemeente.... die door haar bezoekers niet licht zal vergeten worden.

B.L.

Londerzeel-strand is in de zomer een druk bezocht oord van verpozing voor jong en oud, klein en groot.